

bilo je dosta hrvatskih glasova iz politike i žurnalistike, koji nisu sakrivali svoga negodovanja, kao ni svoje simpatije sa srpskim ogorčenjem. Na taj način podela koja je nastala u narodu zbog aneksije nije bila više, kao 1878 g., podela između Hrvata i Srba, nego između oportunisti ili, ako hoćete realista, i radikala, Srba i Hrvata. Srpsko-hrvatska koalicija je ostala kompaktna, a tako i saradnja Hrvata i Srba u Dalmaciji u grupi koja se kupila oko Slobode Dr. Josipa Smodlake.

Austrijska solucija jugoslovenskog pitanja, u formi obrazovanja jedne jugoslovenske državne tvorevine iz jugoslovenskih oblasti koje su bile pod Habzburgom, otsad unapred neće da okuplja nego manjinu Hrvata, u glavnome bivše pravaše organizovane u stranci Dr. Josipa Franka, t. zv. frankovce, pa klerikale pod votstvom bosanskog nadbiskupa Dr. Stadlera, sa kojima simpatišu slovenački klerikali. Njihovi su organi Hrvatsstvo u Zagrebu, Dan i Hrvatska Država u Splitu, pa Vrhbosne u Sarajevu, i kratkotrajni Trijalizam u Trstu, a imaju delotvornu podršku u austrijskom đeneralštabu i u okolini prestolonaslednika Franza Ferdinanda. Oni su bili jako aktivni i jako borbeni, ali svejedno bili su u defanzivi. Revolucionarni duh, onaj duh koji je, ma i ne imajući definitivno određenog programa, bio odlučno protiv tradicionalnog lojalizma Hrvata prema Habzburškoj dinastiji, ovladao je bio u ovo doba potpuno ulicom i omladinom. Austrijanac u ono doba bila je uvreda, koja se osećala kao jedva koja druga. Politički izbori, sokolski sastanci, apostolat omladine, pa pesnika i umetnika (Skerlić, Tresić-Pavičić, Ivo Vojnović, Nazor, Meštrović) jednako su duh revolucionarno-nacionalni upućivali pozitivno prema Beogradu, ali još više negativno protiv Beča i Habzburga. U ono vreme se nižu, naročito u Dalmaciji, demonstracije koje imaju nedvojbeno taj smisao da dokumentiraju kako se hrvatska javnost definitivno odvrća od Austrije. Za to je dobra svaka prilika: bečki općinski predsednik Lueger koji putuje u Dalmaciju, neki ruski general na prolazu u Splitu, crnogorski prestolonaslednik u Dubrovniku, princ Aleksandar u Splitu na prolazu za Cetinje. Na tim omladinskim demonstracijama, na kojima se čuju razni, često i ne sasvim spojivi refraini, jedna nota dominira i jednako se vraća kao onaj wagnerovski leit-motiv, a to je dole Austrija.

Bečki krugovi i Mađari bili su svesni da se kod Jugoslovena austrijskih sve više budi neki novi ambiciozni i iredentistički duh, silno nalik onome, koji je prožimao lombardsku i venecijansku buržoaziju i omladinu u pedesetim godinama prošloga stoleća. Kamarila Franz Ferdinandova (feldm. Konrad von Hoetzendorf i nekoliko jezuita), na jednoj strani, a Mađari na drugoj, upinjali su sve sile da taj opasni proces prekinu. Interesantna je ta čudnovata saradnja tih dvaju elemenata, koji su se inače smrtno, mrzeli. Podjednako uplašeni i ugroženi od jugoslovenskog nacionalizma, oni su zajednički radili na njegovom suzbijanju, sa rezervom da posle sloma njegova, povede svaki svoju politiku prema potučenim Jugoslovenima. Franz Ferdinand se zanosio idejom da obrazuje na jugu neku ujedinjenu, ali tek upola autonomnu Jugoslaviju, sastavljenu iz Bosne, Hercegovine, Hrvatske-Slavonije i